

27

โรคฉี่หนู

ที่มากับน้ำท่วม

“ ปัจจัยเสี่ยงที่เกิดโรคฉี่หนู
หลังน้ำท่วมก็คือ การสัมผัสกับน้ำ
โดยเฉพาะช่วงน้ำลดเมื่อประชาชน
ทำความสะอาดบ้าน มีบาดแผล
เกิดขึ้น ถ้าหากไม่ใส่รองเท้าจะมี
โอกาสเป็นโรคได้มากกว่าใส่รองเท้า
2.6 เท่า ”

ราตรี หอทิวกุล

ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

โรคฉี่หนู หรือโรคเลปโตสไปโรสิส เป็นโรคของสัตว์ที่ติดต่อมายังคน เกิดจากเชื้อเลปโตสไปรา (Leptospira spp.) ซึ่งเป็นแบคทีเรียชนิดสไปโรเชิต มีทั้งสายพันธุ์ที่ไม่ก่อโรคในคนและสัตว์ (Leptospira biflexa) และสายพันธุ์ที่ก่อโรค (Leptospira interrogans) ปัจจุบันพบว่าเชื้อที่ก่อโรคในประเทศไทยมีอย่างน้อย 32 ซีโรวาร

เขตปรากฏโรค

พบได้ทั่วโลก แต่พบในเขตเมืองร้อนได้บ่อยกว่า

อุบัติการณ์

ในประเทศไทยโรคนี้จะเกิดชุกชุมในฤดูฝน ในภาคใต้พบได้มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม การที่พบบ่อยในช่วงเดือนดังกล่าวก็เพราะมีฝนตกชุก พื้นดินแฉะมีน้ำขัง น้ำท่วมพอสสมควรที่เชื้อจะซังอยู่ได้ คนจะได้รับเชื้อนี้จากการเดินลุยน้ำ ในขณะที่มีแผล ซึ่งพบบ่อยในผู้ที่มิอาชีพรำนา ทำสวน ทำเหมืองแร่ เก็บขยะ ชุดทอเลี้ยงสัตว์ หรือทำงานในโรงงานฆ่าสัตว์ ในเขตเมืองจะพบได้บ่อยในตลาดสดที่มีหนูและมีน้ำแฉะตลอดเวลา

การติดเชื้อ

สัตว์ที่เป็นพาหะนำเชื้อ ได้แก่ พวกสัตว์กัดแทะ เช่น หนู โดยเฉพาะหนูท่อนุพูก หนูนา รองลงมาคือ สุนัข หมู วัว ควาย สัตว์พวกนี้เก็บเชื้อไว้ในไต สุนัขที่เป็นโรคนี้อาจปล่อยเชื้อทางปัสสาวะได้นานเป็นปี หนูที่มีเชื้อจะไม่เป็นโรค แต่จะปล่อยเชื้อออกได้ตลอดชีวิต เชื้อนี้สามารถติดต่อไปยังคนได้ 2 วิธีคือ

1. ทางตรง โดยสัมผัสกับสัตว์ที่นำเชื้อ
2. ทางอ้อม โดยเชื้อที่ปะปนอยู่ในน้ำ ในดิน เข้าสู่คนทางผิวหนังที่มีแผลหรือเข้าทางเยื่อของจมูก ปาก หรือตา

พยากรณ์

เชื้อจะไชผ่านผิวหนังหรือเยื่อเข้าไปในกระแสเลือดโดยไม่ก่อให้เกิดอาการตรง

บริเวณที่ไซเข้าไป หลังจากระยะพักตัว 7-12 วัน (เฉลี่ย 10 วัน) ผู้ที่รับเชื้อจะเริ่มมีไซเชื้อจะแบ่งตัวในเลือด และกระจายไปตามอวัยวะต่างๆ ได้ทุกอวัยวะ มากน้อยแล้วแต่จำนวนเชื้อ เชื้อจะอยู่ในเลือดประมาณ 5 วัน ประมาณวันที่ 14 ของโรค อาจถูกขับถ่ายออกทางปัสสาวะอีกเป็นเวลาหลายเดือน

อาการและอาการแสดง

อาการทางคลินิกของโรคฉี่หนู แบ่งเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ระยะติดเชื้อในกระแสเลือด (septicemic phase) มีระยะประมาณ 5-9 วัน

ระยะที่ 2 ระยะภูมิคุ้มกัน (Immune phase) ประมาณสัปดาห์ที่ 2 เริ่มต้นของโรคผู้ป่วยมักมีไข้สูง ซึ่งเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เป็นไข้อยู่ 5-9 วัน มีอาการอ่อนเพลียมากกว่าที่ควรจะเป็น อาจมีหนาวสั่น

ระบบทางเดินอาหาร - มีอาการเบื่ออาหาร อาจมีท้องเดิน หรือปวดท้อง
ตับ - อาจโตหรือไม่โตก็ได้ ตับอักเสบทำให้ผู้ป่วยมีตัวเหลือง ตาเหลือง

ไต - ในระยะแรก ตรวจปัสสาวะจะพบไข่ขาว เม็ดเลือดและแกรนูลล่า ระดับยูเรียในเลือดจะเพิ่มขึ้น ผู้ป่วยอาจมีปัสสาวะออกน้อย เกิดภาวะไตวายตามมา

ระบบหัวใจ - มีการเต้นผิดปกติของหัวใจได้ อาจเกิดจากการอักเสบของกล้ามเนื้อหัวใจ

ระบบหายใจ - ปอดมีการอักเสบ มีอาการหอบเหนื่อยและไอ เสมหะอาจมีเลือดปน ถ้ามีอาการรุนแรงมาก อาจเกิดระบบหายใจล้มเหลว ทำให้ผู้ป่วยถึงแก่กรรมได้

กล้ามเนื้อ - ปวดเจ็บบริเวณที่นอน ที่ขา หน้าอก หลัง หรือหน้าท้อง

อาการทางคลินิก

ผู้ป่วยมีไข้สูง อาจมีตัวเหลือง ปวดตามกล้ามเนื้อมาก ตาอาจจะแดง หรืออาจมีเลือดออกใต้เยื่อぶตา มีอาการทางไต เช่น ปัสสาวะน้อย หรือสะอึก บางรายอาจมีคอแข็งเนื่องจากเยื่อหุ้มสมองอักเสบ

การดำเนินโรค

ไข้อาจจะหายได้เองใน 10-14 วัน แม้ไม่ได้รับการรักษา แต่ผู้ป่วยส่วนหนึ่งจะมีอาการมากจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ผู้ป่วยร้อยละ 5-10 จะมีอาการตาเหลือง(ดีซ่าน)

การวินิจฉัย

นอกจากอาการทางคลินิกแล้วยังต้องอาศัยการทดสอบทางเซรุ่ม (ซีโรโลยี) และการเพาะเชื้อเป็นวิธีที่จำเพาะ ทำได้โดยเพาะเชื้อเลปโตสไปราจากสิ่งส่งตรวจต่างๆ เช่น โอกาสที่พบเชื้อได้จากเลือดและน้ำไขสันหลังได้ภายใน 10 วันแรก หลังจากนั้นควรเพาะเชื้อจากปัสสาวะ ซึ่งอาจพบเชื้อได้นานถึง 30 วัน หลังจากผู้ป่วย เริ่มมีอาการ อย่างไรก็ตามการตรวจทางเซรุ่ม (ซีโรโลยี) เป็นวิธีที่รวดเร็วที่สุด

การรักษา

การรักษาทั่วไป

- ไข้ยาลดไข้ในรายที่มีไข้สูง
- สารน้ำและอิเล็กโทรลัยต์ให้เพียงพอและพอเหมาะ
- จัดบันทึกน้ำที่ได้รับและที่ออกจากร่างกายทุกวัน เพราะจะพบว่ามีความผิดปกติของปัสสาวะน้อย หรือไม่มีปัสสาวะได้บ่อย
- ถ้ามีอาการไตวาย ควรทำการล้างไตและควรทำตั้งแต่เริ่มมีอาการ ไม่ควรทิ้งไว้จนมีอาการไตวาย

การรักษาจำเพาะ

ผู้ป่วยซึ่งมีอาการไม่รุนแรงอาจหายได้เองโดยไม่ต้องรับยาปฏิชีวนะ แต่การได้รับยาหรือการได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะแรกของโรคทำให้ไข้หายได้เร็วขึ้น ส่วนในรายที่มีอาการรุนแรง ยาปฏิชีวนะที่นิยมใช้คือ เพนนิซิลลิน หรือเตตราซัยคลิน

การควบคุมและป้องกัน

การควบคุมการระบาดของโรคนี้ทำได้ยาก เนื่องจากเชื้อก่อโรคอยู่ในสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกับคน เช่น หนู สุนัข หมู วัว ควาย จึงเป็นการยากที่จะควบคุมการแพร่กระจาย หรือกำจัดแหล่งโรคในสัตว์ แต่อย่างน้อยควรพยายามกำจัดหนู ซึ่งเป็นแหล่งโรคที่สำคัญที่สุด การควบคุมในปัจจุบันจึงเน้นที่

1. การเฝ้าระวังโรค ให้การวินิจฉัยผู้ป่วยโรคนี้ โดยอาศัยอาการทางคลินิก ร่วมกับการมีปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ร่วมกับการให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคนี้
2. วิธีหลีกเลี่ยงการสัมผัสโรค เช่น ให้ใส่รองเท้าบูต เมื่อมีความจำเป็นต้องอยู่ในน้ำขัง เป็นต้น

ข้อมูลโรคฉี่หนูที่เกิดหลังเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในเมืองหาดใหญ่ ปี 2543

เหตุการณ์น้ำท่วมเมืองหาดใหญ่ระหว่างวันที่ 21-25 พฤศจิกายน 2543 มีการระบาดของโรคฉี่หนู โดยมีจำนวนผู้ป่วยที่มารับการตรวจที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ดังนี้

เดือนพฤศจิกายน 2543	มีผู้ป่วยที่เป็นไข้จำนวน	328 ราย
เดือนธันวาคม 2543	มีผู้ป่วยที่เป็นไข้จำนวน	1,287 ราย

ในจำนวนนี้มีผู้ป่วยที่ต้องนอนรักษาในโรงพยาบาลจำนวน 118 ราย

ได้ทำการเจาะเลือดเพื่อวินิจฉัยผู้ป่วยเหล่านี้จำนวน 527 ราย

สามารถพิสูจน์ได้แน่นอนว่าเป็นโรคฉี่หนู อย่างน้อย 173 ราย (ประมาณ 1 ใน 3)

มีผู้ป่วยเสียชีวิต 3 ราย

* จากการพิสูจน์สายพันธุ์ของเชื้อก่อโรค พบว่าเชื้อสายพันธุ์ที่พบมากที่สุดคือ *bataviae* ซึ่งพบในหนูท่อ ซึ่งเป็นหนูที่มีอยู่มากในเทศบาลนครหาดใหญ่

** ปัจจัยเสี่ยงที่เกิดโรคฉี่หนูหลังน้ำท่วมก็คือ การสัมผัสกับน้ำ โดยเฉพาะช่วงน้ำลด เมื่อประชาชนทำความสะอาดบ้าน มีบาดแผลเกิดขึ้น ถ้าหากไม่ใส่รองเท้า จะมีโอกาสเป็นโรคได้มากกว่าใส่รองเท้า 2.6 เท่า